

Мовленнєвий етикет і ввічливість: диференціація понять

Ю. М. Деревянко

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна
Corresponding author. E-mail: juliad88@ukr.net

Paper received 06.07.18; Accepted for publication 12.07.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-176VI51-07>

Анотація. Поняття етикету є ключовим у розумінні культури суспільства. Лінгвістика зосереджує увагу на поняттях «мовленнєвий етикет» і «ввічливість», враховуючи норми поведінки та правила комунікації. У статті подано аналіз параметрів співвідношення понять «мовленнєвий етикет» і «ввічливість», запропоновано критерії розмежування цих феноменів, розкрито відмінності між ними відповідно до вироблених критеріїв.

Ключові слова: мовленнєвий етикет, ввічливість, етикетна формула, культурний код, комунікація, кооперація.

Вступ. Етикет є ключовою складовою культури суспільства, що організує поведінку її представників та встановлює правила їх спілкування. Дослідження, пов'язані з цим феноменом не втрачають актуальності в межах соціологічного, культурологічного, філософського, історичного, етнографічного наукових підходів, у контексті яких етикет пояснюють як ознаку історичного розвитку суспільства [8; 14], набір правил взаємодії особистостей в соціумі [11; 20; 21], сукупність моральних норм та вимог кожної культури до поведінки людей [4].

Окрім розуміння етикету як сталих правил, які регулюють поведінку індивідуумів відповідно до соціальних вимог, етикет охоплює й норми мовленнєвої поведінки комунікантів. У зв'язку з цим в науковий обіг було введено термін «мовленнєвий етикет» [5]. Здебільшого його визначають як сукупність мовленнєвих актів, елементів культури народу, набір паралінгвальних знаків, систему мовленнєвих формул, що організовують комунікацію.

Поняття мовленнєвого етикету зазвичай співвідносять з поняттям ввічливості. Дослідники П. Браун та С. Левінсон [16] вводять поняття позитивної та негативної ввічливості й наголошують, що в межах мовленнєвої етикетної ситуації діє універсальний принцип ввічливості, який спонукає комунікантів уживати відповідні правила чемності [20], а також відповідні засоби їх актуалізації. За твердженням Дж. Ліча [21], етикетна комунікація спирається на принципи ввічливості, що передбачають симпатію та визнання співрозмовниками один одного.

Цілком очевидно, що між поняттями «мовленнєвий етикет» та «ввічливість» існує тісний зв'язок, хоча повністю вони не збігаються.

Мета статті: проаналізувати поняття «мовленнєвий етикет» та «ввічливість» з огляду на їх лінгвістичну специфіку.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань:

- систематизувати сучасні інтерпретації лінгвістичних концепцій «етикет», «мовленнєвий етикет», «ввічливість»;
- критично розглянути інтегративні погляди на «етикет» та «ввічливість»;
- обґрунтувати необхідність розмежування понять «мовленнєвий етикет» та «ввічливість» у мовознавстві;

- проаналізувати відмінності між «мовленнєвим етикетом» та «ввічливістю» за низкою параметрів (регламентованість, універсальність, семіотична селективність, експліцитність/ імпліцитність репрезентації).

Виклад основного матеріалу. Поширеним є погляд [8; 10] на мовленнєвий етикет як систему поведінкових норм і правил, загальноприйнятих у межах конкретної культури, які регулюють дії індивідуумів у типових ситуаціях взаємодії (вітання, прощання, зустріч гостя тощо). Тим часом ввічливість співвідноситься з визначеною системою комунікативних стратегій і тактик [7; 16; 21], спрямованих на гармонійне, безконфліктне спілкування, відповідне очікуванням комунікантів.

Дехто з науковців поняття мовленнєвого етикету й увічливості наближують або й зовсім отождолюють через їх системний [1; 3; 7] та регулятивний характер [12; 23]. Узагальнимо їх міркування.

І мовленнєвий етикет, і ввічливість є системами, кожний виражальний елемент яких взаємодіє злагоджено в межах своєї структури. Кінцевою метою успішного функціонування системи є кооперація, прагнення комунікантів досягти спільної мети (налагодити й підтримувати контакт). Усі дії в обох системах чітко відрепетирувані та доведені до автоматизму – над їх виконанням немає необхідності замислюватися. До того ж їх можна назвати «системами взаємовключних елементів» [3], тобто в кожній стандартній ситуації може бути обраний конкретний елемент. Проте якщо конкретний структурний елемент не працюватиме, або вживатиметься комунікантами некоректно, система вийде з ладу, а отже, комунікація не відбудеться, або призведе до конфлікту комунікантів. Наприклад, на практиці в Японії професор К. Преображенський, який володів мовою на високому рівні, зазнав невдачі в етикетній ситуації в громадському транспорті [12]. Вчений стояв в автобусі в черзі на вихід і запитав японця, який був попереду, його ж мовою: «*Ви виходите на наступній зупинці?*». На своє буденне питання отримав гнівну відповідь: «*А вам яке діло? Хочу виходжу, а хочу – ні*». Японець розцінив питання як грубе вторгнення у власний простір і комунікація перервалася. У цьому випадку слід погодитися з думкою [3; 7], що системи мовленнєвого етикету та ввічливості віддзеркалюють єдність понять «культура», «мова», «комунікація».

Існує думка [12; 23], що серед завдань обох феноменів є управління соціальною взаємодією. Мовленнєвий етикет моделює взаємодію комунікантів не лише в культурному, а й у соціальному контексті, прогнозує спосіб інтерпретації їх мотивів та цілей, а також ступінь взаємовпливу. Ввічливість також є засобом впливу, інтерпретації, підтримки та зміни соціальних взаємин. Формановська Н. І. [12, с. 50] підкреслює, що етикетні знаки та засоби ввічливості вказують на ставлення комунікантів одне до одного, відведення партнеру певної соціальної ролі, оцінку партнера та оцінку себе відносно нього. Отже, і мовленнєвий етикет, і ввічливість сприяють адаптації комунікантів до соціального середовища.

Розглянемо на прикладі реалізацію регулятивного характеру мовленнєвого етикету. «— **Вікторе Анатолійовичу, вітаю!** — **Добрий вечір, Іване Артуровичу! Дуже радий вас чути!** Як поживаєте? Ви за прокуратуру не хвилюєтеся, у них своїх боржників вистачає. У крайньому випадку я заплачу той ремонт. — **Дякую, Іване Артуровичу, ви завжди за нас стіною...** — Вікторе Анатолійовичу, чому дзвоню. Знову потребую вашої допомоги. — **Так-так, я уважно слухаю, кажіть. Для хорошої людини мені не шкода, як у нас кажуть, ані часу, ані сил, ані засобів.** — Дякую, Вікторе Анатолійовичу! **Я знаю, що ви завжди допоможете, тому і звертаюся.** — Слухаю... <...> — **Якщо у нас є, сьогодні матимете результат.** — Дякую, Вікторе Анатолійовичу! **З вами завжди приємно мати справу.** — **І вам дякую! Радий був чути вас, Іване Артуровичу. Звертайтеся. На все добре!**». [9, с. 102].

Модель взаємодії двох комунікантів формують соціальні відносини (у наведеному прикладі – начальник поліції й шанована людина міста) і піклування про власні мотиви та інтереси (матеріальна допомога заможної людини в обмін на послугу поліцейського). Демонстрація поваги до статусу й ролі в суспільстві реалізована комунікантами на рівні офіційних форм звертання й увічливості (*Вікторе Анатолійовичу; Іване Артуровичу*) та формальними формулами вітання (*добрий вечір; вітаю; дуже радий вас чути; я уважно слухаю*). Як засоби впливу один на одного вживаються компліменти, що демонструють високу оцінку можливостей комунікантів (*ви завжди за нас стіною; Для хорошої людини мені не шкода, як у нас кажуть, ані часу, ані сил, ані засобів; ви завжди допоможете; З вами завжди приємно мати справу*).

Наведений приклад доводить справедливості твердження, що ввічливість є частиною мовленнєвого етикету, його обов'язковою складовою.

У китайській культурі, наприклад, взагалі не розрізняють поняття «(мовленнєвий) етикет» та «ввічливість» і вважають тісно пов'язаними [18; 22], адже вони не можуть функціонувати нарізно. Китайський термін «лімао» демонструє цю єдність злиттям слова «лі» («порядок», «церемонія», «етикет») та «мао» («зовнішність»). «Лі» – керівний принцип порядку, покликаний визначити соціальну ієрархію через узвичайні приписи та ритуали, а також встановлювати гармонійні відносини між людьми. «Мао» – це реалізація моральних принципів життя в обрядовій формі. Тому китайський феномен «лімао», який поєднує в

собі риси етикету та ввічливості тлумачиться як соціальний кодекс поведінки, що передбачає виконання комунікантами певних дій вербально чи невербально в конкретній етикетній ситуації.

Ввічливість як елементарна вимога мовленнєвого етикету [1] передбачає: уважність, зовнішній прояв доброзичливості до оточуючих, готовність надати послугу кожному, хто цього потребує, делікатність.

Наведені пояснення, здається, уможливають з'ясування тенденції до ототожнення понять «мовленнєвий етикет» та «ввічливість», водночас очевидним є їх розмежування відносно наступних критеріїв: універсальність, регламентованість, вмотивованість вибору знаку/ формули, форма репрезентації.

Однією з основних рис ввічливості є універсальність, тобто можливість застосовувати усталені формули ввічливості на будь-якому рівні комунікації (від побутового спілкування до міжнародного). Незалежно від культурної приналежності, комуніканти уживають необхідну формулу привітання, вибачення, подяки тощо. Основу ввічливого спілкування складають принципи ввічливості за Дж. Лічем [21]: такт, щедрість, схвалення, скромність, згода та співчуття. Культурна універсальність цих принципів неспростовна: якщо порушити хоча б один із них – комунікація вважатиметься невдалою.

На відміну від увічливості, мовленнєвий етикет є національно-специфічним. «Етикетне спілкування підтримує традиційні форми міжособистісних відносин, тобто є однією з підстав культурної традиції мовного колективу. Етикет є відбиттям культурних цінностей суспільства» [4, с. 107] у правилах поведінки. Дотримання етикетних норм та ритуалів – це сигнал поділу спільних цінностей і загальної культури, або готовність дотримуватися значимих культурних домовленостей. Наприклад, однією з важливих цінностей французької культури є принцип рівності, який реалізується в різних ситуаціях. Незалежно від культурної та соціальної приналежності комуніканта обов'язковим є уживання формули вітання в різних ситуаціях спілкування (продавець – покупець, водій громадського транспорту – пасажир, керівник – підлеглий). Наступні приклади демонструють обов'язковість дотримання цього принципу в контексті міжкультурного (француз – американець) та внутрішньокультурного (дивізійний комісар – офіцер, нижчий за рангом) спілкування:

➤ «*Je réussis à dire: «Vous êtes??» «Tu t'attendais à qui ou quoi?... Mais pour commencer, bonjour Jack.» « Euh... Oh... Euh, vous êtes qui ? Lequel des deux?» «Je constate que l'humain n'est toujours pas bien éduqué. Hum... » «Euh, pardon, bonjour, et à qui je m'adresse?... S'il vous plaît?»* [19, с. 38].

➤ «*Alors Workan, ça donne quoi ? – Bonjour, monsieur le divisionnaire. — Oui, pardon. Bonjour.*» [17, с. 119].

У наведених ситуаціях той, хто розпочинає розмову (американець, комісар-начальник) має привітатися, але порушує етикетну норму і, відповідно, принцип рівності. Можливо, це відбувається з причин недостатнього рівня культурної компетенції (при міжкультурному спілкуванні) або через заклопотаність керівни-

ка й терміновість справи (при внутрішньокультурно-спілкуванні).

При відхиленні від норм етикетної комунікації, комуніканти з конкретного культурного простору не можуть успішно адаптуватися в новому оточенні. Людина має виявити ритуальний набір загальноприйнятих у конкретній культурі засобів вираження симпатії, поваги тощо, які є важливими складовими етикету й символізують ядерні культурні цінності.

Наприклад, для носіїв башкирської культури вітання має бути обов'язково вербалізоване, оскільки кожне побажання, згідно з вірою, здатне до матеріалізації: «Салам бирзек», «Салам!» («Миру Вам!»), «Хаумыһығыз!» («Доброго здоров'я!»), «Хәйерле көн!» («Доброго дня!»), «Хәйерле иртә!» («Хәйерле кис!») [13]. Різні побажання в окремих етикетних ситуаціях (зустріч, проводи, привітання, співчуття, подяка тощо) виявляють щирість адресанта та викликають довіру адресата. Представник української культури має пам'ятати про ці особливості, якщо він прагне вступити в етикетну взаємодію з представником башкирської культури. В українській культурі вербальне вітання можна легко замінити невербальним, у той час як в башкирській культурі це буде сприйнято як вияв ворожості та лицемірства.

М. О. Кронгауз [6] наголошує, що незнання етикету, мовленнєвого чи немовленнєвого, вибачається учасниками комунікації, а неввічливість – ні. Комунікація продовжиться, навіть якщо виявиться, що один із комунікантів не належить до культури, у межах якої відбувається спілкування, і з цієї причини не знає національно-сценіфічних норм етикету. Проте якщо комунікант проігнорує універсальні принципи ввічливості, це буде інтерпретовано як небажання продовжувати комунікацію, ворожість та неповагу.

Окремі дослідники [8] вважають, що одним із параметрів етикету є регламентованість, яка передбачає, що форма етикетного спілкування не може змінюватися чи підмінюватися формами, невласливими для конкретної етикетної ситуації.

Ввічливість, навпаки, не обов'язково має бути регламентована. Сфера ввічливості залучає до комунікації всі варіанти поведінки, які не суперечать нормам. Тобто залежно від мети комунікації, ставлення до партнера, можна дотримуватися манери спілкування від підкреслено ввічливої (англ. *I appreciate!, I am grateful for you!, I am so deeply indebted for you!*) до нейтральної (англ. *Thank you!, I hope you didn't have any difficulties with it!*), і навіть до «зниженої» (англ. *Thanks!*).

Проте комунікант не може діяти, орієнтуючись лише на власну мету, він також має дотримуватися стратегій ввічливості, мовленнєвих засобів їх реалізації, ступеня допустимого відхилення від норм.

Мовленнєвий етикет та ввічливість є системними явищами, проте наповнення цих систем неоднакове й пов'язане з мотивацією вибору виражальних засобів. Доречність і послідовність вживання етикетних знаків та адекватність їх форми й змісту засвідчує достатній рівень культурної компетенції комунікантів на шкалі «свій – чужий». Вибір доречних знаків умотивований прагненням відповідати культурним традиціям та поведінковим вимогам етикетної комунікації: “G'-

day,” he says, stretching across to open a passenger door that limps off a rusty hinge. “How the hell are ya?” “Good thanks mate,” I reply, using the Australian standard response to the question, rather than the British “not bad”. [24, с.189] У цьому прикладі представник британської культури демонструє обізнаність з австралійськими етикетними нормами і виявляє повагу до представника австралійської культури.

Вибір засобів вираження ввічливості прагматично вмотивований – відповідати комунікативному контексту та демонструвати доброзичливе й шанобливе ставлення до партнера. За порушення норм ввічливості комунікант буде оцінюватися за шкалою «вихований – невихований» (а не «свій – чужий»). Скажімо, у ситуації пропозиції допомоги етикетні правила розігруються учасниками взаємодії правильно (хлопець бажає допомогти жінці літнього віку), проте шанобливе ставлення до партнера з комунікації втрачається через невдалий вибір засобів вираження ввічливості: «– Так вже тому і бути. Донесу вам сумку до під'їзду. Тут зовсім близьенько. **Давайте їй, чи що. А то пихтете, як маневровий паровоз.** – Ой, який грубий, який невихований хлопчик. І чого тільки в школі вчать? – **Це я невихований? Та ви що, сліпі? Я ж тільки що... На ваших очах... Ну, ні, вже більше нізащо нікому не допоможу! Нізащо! Досить з мене!**» [2, с. 14-15]. Отже, у цій ситуації етикету дотримано, а ввічливість порушено.

Комунікант, який демонструє хороші манери, не обов'язково відчуває прихильність до свого партнера, то ж його ввічливі висловлювання не матимуть ціннісного змісту. Спираючись на цю думку, поділяємо концепцію існування двох типів ввічливості: «етикетна ввічливість» (формальність, прояв лицемірства, нав'язаного соціальною роллю) та «неетикетна ввічливість» (прояв чеснот людини, не обумовлений зовнішнім примусом і викликаний прагненням до відкритості) [15]. Зовнішній вияв ввічливості тісно пов'язаний з мовленнєвим етикетом, що формалізує комунікативну ситуацію, тим часом внутрішній потяг до виявлення ввічливості є незалежним від стандартних вимог етикету й зданий впливати на тон спілкування.

Мовленнєвий етикет та ввічливість мають експліцитну та імпліцитну форми репрезентації. Проте і в цьому аспекті їх природа неоднакова.

На імпліцитному рівні (мовленнєвий) етикет існує як частина коду культури, одиницями якого здійснюється трансмісія, кодування, декодування, інтерпретація етикетної поведінки. Культурний код співвідноситься зі смисловим рівнем національної культури, цінностями, що культивуються в ній. На переконання Л. С. Ліхачової, етикет є не тільки сукупністю норм, а й системою символів [8], у яких розкриваються найважливіші цінності культури.

Експліцитно етикет виражається через символічні практики й ритуали, безпосередньо пов'язані з актуалізацією кодів, які реалізують у вербальних виразах чи невербально. Ритуал вимагає неухильного підпорядкування визначеній структурі. Офіційні представники держав особливого значення надають виконанню етикетних ритуалів. Кожна церемоніальна дія (зустріч, рукостискання, розміщення за круглим столом, надання слова) набуває етикетного значення, яке

має демонструвати рівність усіх учасників комунікації: *"All visitors entered a certain door, and passed – as they came in a single file to the President, to whom a marshal called out names. The President shook hands with everyone, saying, at least, "How do you do?" if not having occasion for a few words more"* [25, с. 47]. У цій церемоніальній дії застосовуються як невербальні (*come in a single file, shake hands*), так і вербальні ритуальні знаки (*How do you do?*) і демонструється чіткий порядок дійства.

Щодо ввічливості, то імпліцитно та експліцитно вона репрезентується через формули, вибір яких зумовлений реалізацією стратегій ввічливості: негативною чи позитивною [16]. Хоча перша стратегія заснована на дистанціюванні, а друга - на зближенні, обидві орієнтовані на демонстрацію шанобливого ставлення до партнера по комунікації та встановленні адекватної для конкретної культури дистанції, а також відповідають сталим правилам увічливості [20]: не бути нав'язливим, залишати іншому право вибору, допомогти партнеру відчувати себе комфортно. У межах негативною ввічливості прагнення комунікантів імплікуються в різних граматичних формах: непряме питання, опосередковане питання, вирази з модальним дієсловом. Наприклад, формула англ. *I was just wondering if you were interested in coming to my birthday on Sunday* виражає намагання не обмежувати свободу вибору адресата; формула англ. *Isn't it stuffy here?* – бажання не нав'язувати йому дій у ситуації непрямого прохання відчинити вікно; не посягати на особисту зону – англ. *I normally wouldn't bother you, but....* Засоби позитивною ввічливості експлікують прагнення виявити дружнє ставлення до адресата (англ. *I can't wait to join you! That sounds perfect!*), інтерес до його думки (*It's a pleasure to talk to you. I appreciate your opinion.*), залу-

чити його до дії (*Let's go to the stadium on Sunday!*). Завдання комунікантів полягає в оптимальному виборі стратегій ввічливості відповідно до комунікативної мети, соціально-культурних норм і очікувань співрозмовника, постійному коригуванні власної поведінки з тим, щоб не виявитися надмірно офіційним чи надмірно фамільярним. Слушною є думка [26] про те, що особливості вживання мовленнєвих стратегій ввічливості визначаються цінностями суспільства, у межах якого відбувається спілкування.

Висновки. Отже, мовленнєвий етикет та ввічливість – явища співвідносні, хоч і характеризуються низкою особливостей. Ввічливість – це характеристика дискурсу, система комунікативних стратегій і тактик, спрямованих на злагоджене й безконфліктне спілкування. Універсальність цього феномену закорінена у структурі та загальнокультурних принципах уживання сталих формул, вибір яких є прагматично й культурно зумовленим. Нерегламентований характер ввічливості виявляється у варіюванні манери спілкування в залежності від ставлення до партнера з комунікації. Мовленнєвий етикет визначає суворо регламентовану форму комунікативної поведінки, співвідносну з культурним простором, у якому знаходяться комуніканти. Тому він національно-специфічний, адже є частиною коду культури, і реалізується у символічних практиках і ритуалах. Дотримання етикетних норм є свідченням визнання комунікантами важливих культурних цінностей, а прагнення комуніканта відповідати культурним традиціям мотивує вибір етикетних знаків.

Перспектива подальших студій полягає у комплексному аналізі та актуалізації мовленнєвого етикету й увічливості в конкретних лінгвокультурах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байбурин А.К. У истоков этикета: этнографические очерки. – Ленинград : Наука, Ленинградское отделение, 1990. – 165 с.
2. Будна Н.О. Українська мова: уроки розвитку зв'язного мовлення 2 кл. : посібник для вчителя / Н.О. Будна, Н.Б. Митохір, С.В. Янусь. — Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2013.— 64 с.
3. Гольдин В.Е. Речь и этикет : Кн. для внекл. чтения уч-ся 7-8 кл. – Москва : "Просвещение", 1983. – 109 с.
4. Карасик В.И. Язык социального статуса. – М. : Институт языкознания АН СССР, Волгоградский педагогический институт, 1991. – 495 с.
5. Костомаров В.Г. Русский речевой этикет // Русский язык за рубежом. – 1967. – № 1. – С.56-62.
6. Кронгауз М.А. Русский речевой этикет на рубеже эпох // Russian linguistics. – 2004. – Vol. 28, №2. – С. 163-187.
7. Ларина Т.В. Категория вежливости и стиль коммуникации: сопоставление английских и русских лингвокультурных традиций. — М. : Языки славянских культур, 2009. – 512 с.
8. Лихачева Л.С. Этикет как культурная универсалия : сб. ст. по материалам конгресса "Фундаментальные проблемы культурологии" / Д.Л. Спивак. – М. : Новый хронограф: Эйдос. Т.6: Культурное наследие: от прошлого к будущему, 2009. – С. 146-156.
9. Лоскучерявий І. Експеримент Каменєва. Книга І. Демон всередині: роман / Ілля Володимирович Лоскучерявий. — К. : Видавництво «БукРі», 2017. — 226 с.
10. Проценко О.П. Мовленнєвий етикет як аксіологічний вимір культури поведінки і спілкування: дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.07. – Харків, 2004. – 369 с.
11. Стошкус К. Этикет в развитии общества // Этическая мысль: Научно-публицистические чтения. – М. : Политиздат, 1988. – С. 240-258.
12. Формановская Н.И. Речевой этикет и культура общения. – Москва : Высшая школа, 1989. – 159 с.
13. Хисамова Г.Г., Латыпова Л.М. Речевой этикет: национально-культурная специфика и методический аспект исследования // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 1 (часть 1). – С. 121-124.
14. Arendholz, J. (In)Appropriate Online Behavior: A Pragmatic Analysis of Message Board Relations. – John Benjamins Publishing, 2013 – 285 p.
15. Barthes, R. Empire of signs. – London: Jonathan Cape, 1982. – 128 p.
16. Brown, P., Levinson, S.C. Politeness: Some Universals in Language Usage. – Cambridge University Press, 1987. – 345 p.
17. Buan, H. Requiem pour l'Ankou: Une enquête du commissaire Workan / Hugo Buan. – Editions du Paléon, 2018. – 288 p.
18. Gu, Y. Politeness phenomena in modern Chinese // Journal of pragmatics. – 1990. – Vol. 14. – Issue 2. – P. 145-178.
19. Jefferesson. Perte de contrôle dans l'au-delà. – Broché - Grands caractères, 2014. – 138 p.
20. Lakoff, R.T., Sachiko Ide. Broadening the Horizon of Linguistic Politeness. – Amsterdam : John Benjamins Pub, 2005.

– 342 p.

21. Leech, G. The Pragmatics of Politeness. – Oxford University Press, 2014 – 343 p.
22. Lee-Wong, S.M. Politeness and Face in Chinese Culture. – Frankfurt am Main, Germany: Peter Lang, 2000. – 344 p.
23. Miller, C. Computational Approach to Etiquette and Politeness: Validation Experiments / C. Miller, P. Wu, H.A. Funk // IEEE Intelligent systems. – 2008. – Vol. 23. – Issue 4. – P.

28-35.

24. Parry, T. Thumbs Up Australia: Hitchhiking the Outback / Tom Parry. – Nicholas Brealey Publishing, 2006. – 228 p.
25. Princess Felix Salm-Salm. An American Princess in the Civil War. – BIG BYTE BOOKS, 2016. – 389 p.
26. Wierzbicka, A. Different cultures, different languages, different speech acts. Polish vs. English // Journal of pragmatics. – 1985. – Vol. 9. – P. 145–178.

REFERENCES

1. Baiburin, A.K. Origins of Etiquette. Ethnological Essays. – Leningrad: Nauka, 1990. – 165 p.
2. Budna, N.O. Ukrainian language: lessons of coherent speech development 2 form: Teacher's Guide / N.O. Budna, N.B Mitohir, S.V Yanus' – Ternopil' : Educational book. – Bogdan, 2013. – 64 p.
3. Goldin, V.E. Speech and Etiquette: the book for extracurricular reading. – M. : "Education", 1983. - 182 p.
4. Karasik, V.I. Language of social status. – M. : Institute of Linguistics of the USSR Academy of Sciences, Volgograd Pedagogical Institute, 1991. – 495 p.
5. Khisamova, G.G., Latypova, L.M. The speech etiquette: national-cultural specificity and methodological aspect of research // Modern problems of Science and Education, 2015, Is. 1 (part 1), P.121-124.
6. Kostomarov V. G. Russian speech etiquette // Russkiy yazyk za rubezhom, 1967, Is. 1, P.56-62.
7. Krongauz, M.A. Russian speech etiquette at the turn of the ages // Russian linguistics, 2004, Vol. 28, Is. 2, P. 163-187.
8. Larina, T.V. The category of politeness and style of communication: a comparison of English and Russian linguocultural traditions. - M.: Yazyki slavianskih kul'tur, 2009. – 512 p.
9. Likhacheva, L. S. Etiquette as a cultural universal : Sb. st. po materialam kongressa "Fundamental'nye problemy kul'turologii" / D. L. Spivak. – M.: Noviy Chronograf : Eidos. Vol.6, 2009, P.146-156.
10. Loskucheriavy, I. Kamenev's Experiment. The book I. Demon inside : a novel. – K. : "BukRi", 2017 – 225p.
11. Prozenko, O.P. Speech etiquette as an axiological dimension of culture of behavior and communication: diss. ...PhD : 09.00.07. – Kharkiv, 2004. – 369 p.
12. Stoshkus, K. Etiquette in the development of society // Ethical thought – M.: Politizdat, 1988. – 159p.
13. Formanovskaya, N.I. Speech Etiquette and Communication Culture. -M. : Higher School, 1989. – 156 p.

Speech Etiquette and Politeness: conceptual differentiation

Y. N. Derevianko

Abstract. The concept of etiquette is the key to understanding the culture of society. Linguistics focuses on the concepts "speech etiquette" and "politeness", taking into account the norms of behavior and the rules of communication. The article analyzes the relation parameters of the concepts "speech etiquette" and "politeness". It also proposes the criteria for differentiation of these phenomena.

Keywords: *linguistic etiquette, politeness, etiquette formula, cultural code, communication, cooperation.*